

3. Гапонова Т. Зменшення кредиторської заборгованості місцевих бюджетів / Т. Гапонова // Казна України. – 2009. – № 3 (3). – С. 23
4. Іванченко Т. Втілення в життя ідей громад через казначейське обслуговування / Т. Іванченко // Казна України. – 2010. – № 3
5. Ковальчук Г. Чи є можливість урегулювати одну з проблем звітності про виконання бюджетів / Г. Ковальчук // Казна України. – 2009. – № 3 (3). – С.28-30
6. Наказ Державного казначейства України «Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів» №205 від 04.11.2002 р. [електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: [http //www.liga.net](http://www.liga.net)
7. Наказ Міністерства фінансів України « Інструкція про складання і виконання розпису Державного бюджету» №57 від 2 січн. 2002 р.(із мін. і доповн.) [електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: [http//www.liga.net](http://www.liga.net)
8. Наказ Державного казначейства України „Про затвердження Порядку обслуговування державного бюджету за видатками та операціями з надання та повернення кредитів, наданих за рахунок коштів державного бюджету” №89 від 25 травн. 2004 р. .(із мін. і доповн.) [електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: [http//www.liga.net](http://www.liga.net)
9. Прокоф`єв С. Казначейство Росії: стан і перспективи єдиного казначейського рахунка / С. Прокоф`єв, В. Саранцев // Казна України. – 2009. – № 3. – С. 8
10. Прокоф`єв С. Про підвищення ефективності касового управління фінансовими ресурсами федерального бюджету / С. Прокоф`єв // Казна України. – 2010. – № 3. – С.7-10
11. Слюз Т. Життя диктує нові завдання / Т. Слюз // Казна України. – 2009. – № 2 (2)
12. Юрій С.І. Казначейська система: підручник. / С.І. Юрій, В.І. Стоян, О.С. Даневич. – Тернопіль: Карт-бланш, 2006. – 818с.
13. Ярошевич Н.Б. Вплив глобальної економічної кризи на виконання місцевих бюджетів в Україні / Н.Б. Ярошевич , Н.З. Круглій // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. - № 20.10. – С.273-277

УДК 330.564.2

ОЦІНКА РІВНЯ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Дядик Т.В., к.е.н., доцент

Бурлака О.П., ст. викл.

Полтавська державна аграрна академія

Узагальнено теоретичні дослідження щодо розкриття соціально-економічної сутності вартості, рівня та якості життя населення. Проаналізовані зміни у розмірах та структурі доходів та витрат населення України, основні показники диференціації життєвого рівня населення, проведений аналіз рівня оплати праці, її частки у структурі доходів.

Theoretical study on the disclosure of social and economic value of nature, level and quality of life. The changes in size and structure of revenues and expenditures of the population of Ukraine, the main indicators of living standards of differentiation, the analysis of wages and its share in the revenue structure.

Постановка проблеми. У період глибокої та системної економічної кризи проблеми стабілізації і зростання рівня життя населення, створення умов для повноцінного відтворення і ефективного функціонування трудового потенціалу стають провідними. Це пов'язано з тим, що від економічної стагнації найбільше потерпає особистий фактор виробництва. Саме тому на сучасному етапі надзвичайно актуальні наукові дослідження, пов'язані з оцінкою показників рівня життя населення, аналізом реальних закономірностей забезпечення його життєдіяльності, а також спрямовані на пошук та вдосконалення ефективних шляхів, методів і механізмів стабілізації та подальшого зростання рівня життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми трансформації економічної системи на ринкові засади та їх вплив на рівень життя населення досліджували російські науковці, зокрема В.Жеребин, Н.Кремлев, В.Мехряков, А.Никифорова, А.Ржаніцина, А.Суринов та ін. Значний внесок до вирішення теоретичних та практичних аспектів проблеми доходів і життєвого рівня населення в перехідний період в Україні належить Базилюку О.П., Богині Д.П., Бондар І.К., Гейцю В.М., Голеусовій Г.З., Долишньому А.В., Кваснюку Б.Є., Кир'ян Т.М., Лібановій Е.М., Лукінову І.І., Мандебурі В.Є., Новікову В.М., Пирожкову С.І., Ревенку А.Х., Тютюнниковій С.В.

Постановка завдання. Узагальнення теоретичних досліджень і розкриття соціально-економічної сутності рівня та якості життя населення, аналіз основних показників нерівності розподілу доходів та витрат у суспільстві в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень життя населення визначається, з одного боку, складом і величиною потреб у різних життєвих благах (продукти харчування, одяг, житло, транспорт, різні комунальні і побутові послуги, освіта, медичне обслуговування, культурно-просвітні заходи), з іншого боку – можливістю їхнього задоволення, виходячи з пропозицій на ринку товарів та послуг і реальних доходів людей, їхньої заробітної плати. У свою чергу і розмір реальної заробітної плати, і рівень життя населення визначаються ступенем ефективності виробництва на основі використання досягнень науково-технічного прогресу, масштабом розвитку і якістю сфери послуг, освітнім і культурним рівнем населення.

Для аналізу й оцінки рівня життя використовують різні показники, такі як величина валового і внутрішнього продукту, національного доходу і реального доходу на душу населення, забезпеченість житлом, величина товарообігу й обсяг послуг на душу населення та інші. Про рівень життя побічно свідчать також показники народжуваності і смертності населення, середньої тривалості життя та інші. Основними факторами, які можуть спричинити різке погіршення матеріального становища родини, є наявність: двох або більше дітей

будь-якого віку, хоча б однієї дитини у віці до 3-х років; принаймні одного безробітного; хоча б однієї особи старше 75 років; одночасно хоча б однієї дитини та однієї чи більше дорослих осіб пенсійного віку.

Сукупні доходи населення за період 2005-2009 роки по Україні збільшилися у 2,3 рази, з них розмір заробітної плати збільшився на 127,4%, доходи від власності – у 3,1 рази. Витрати на придбання товарів та послуг збільшилися на 131,1 %, також збільшилися заощадження на загальну суму 34726 млн.грн. [1].

Середньомісячні загальні доходи одного домогосподарства по Україні у I півріччі 2010р. склали 3165 грн. Міське домогосподарство отримувало в середньому за місяць 3324 грн., сільське – 2810 грн. У середньому на одного члена домогосподарства загальні доходи становили 1222 грн. на місяць, у міських домогосподарствах – 1309 грн., у сільських – 1037 грн. Рівень середньомісячних загальних доходів однієї особи в 1,5 раза перевищив середньомісячний рівень прожиткового мінімуму (832 грн.) [1].

Проте суб'єктивні оцінки респондентів свідчать, що, починаючи з 2008 р., під дією економічної кризи рівень життя більшості українців погіршився. 44,8% населення України зазначають про зниження рівня своїх доходів, 68,5% відмітили помітне зростання цін та тарифів, а 39,4% громадян відзначили погіршення якості харчування, яке може дозволити його родина. Внаслідок економічної кризи найбільше змінився рівень життя осіб віком від 30-44 років (56% з цієї вікової категорії), 47,9% громадян віком 18-29 років та 48,4% осіб віком 45-59 років [2]. Отже, можна стверджувати, що через значні інфляційні процеси та зниження купівельної спроможності сукупних доходів відбувалося зменшення реальних можливостей щодо придбання споживчих товарів.

Слід зазначити, що частка населення із середньодушовими загальними доходами в 2010 р. у місяць нижче прожиткового мінімуму збільшилася порівняно з I півріччям 2009р. у 1,6 рази і склала 28% (середньомісячний розмір прожиткового мінімуму за цей період зріс у 1,3 рази). Співвідношення загальних доходів 10% найбільш та найменш забезпеченого населення становило 5,7 рази (у I півріччі 2009р. – 5,9 рази), у т.ч. серед міського населення – 5,8 рази (6,1 рази), серед сільського – 4,8 рази (4,9 рази). Мінімальний рівень загальних доходів серед 10% найбільш забезпеченого населення перевищував максимальний серед 10% найменш забезпеченого населення, як в цілому по Україні, так і серед міських жителів – у 3,5 рази (відповідно у 3,6 рази), а серед сільських, як і у січні–червні 2009р., у 3,3 рази [3].

Важливим чинником забезпечення відповідних матеріальних умов життя населення та повноцінного відтворення людського капіталу, крім державного фінансування, є доходи домогосподарств. Середньомісячні сукупні витрати одного домогосподарства у I півріччі 2010р. склали 2940 грн., що на 10% більше, ніж у відповідному періоді 2009р. Міське домогосподарство витрачало в середньому за місяць 3072 грн., сільське – 2645 грн. У середньому на одного члена домогосподарства сукупні витрати становили 1135 грн. на місяць, у міських домогосподарствах – 1209 грн., у сільських – 976 грн.

Серед усіх сукупних витрат домогосподарств 90% становили споживчі витрати (у I півріччі 2009р. – 88%). Найбільш вагомою статтею (55%) сукупних витрат домогосподарств продовжували залишатися витрати на харчування (включаючи харчування поза домом). Вартість харчування у I півріччі 2010р. у середньому на одну особу становила 21 грн. на добу проти 18 грн. – у I півріччі 2009р. Відбулися деякі зміни у структурі харчування: збільшилося споживання в домогосподарствах м'яса та м'ясопродуктів – на 4%, фруктів, ягід, горіхів і винограду – на 3%. Скоротилося споживання цукру – на 9%, картоплі – на 7%, риби та рибопродуктів – на 5%, молока і молочних продуктів, овочів і баштанних – відповідно на 3% кожного, хліба та хлібних продуктів – на 1%. Вартість добового раціону однієї особи цієї групи становила 17 грн. проти 16 грн. у I півріччі минулого року [3].

На купівлю непродовольчих товарів та оплату послуг домогосподарства направили у 2009р. 32% усіх витрат. Частка неспоживчих сукупних витрат зменшилася на 3 відсоткових пункти і склала десятю частину усіх витрат домогосподарств. На утримання житла (включаючи поточний ремонт), воду, електроенергію, газ та інші види палива пересічне домогосподарство витрачало кожену десятю гривню, на оновлення гардеробу – 5%, на інші напрями споживання (на транспорт, охорону здоров'я, зв'язок, на придбання предметів домашнього вжитку, побутової техніки та поточне утримання житла, відпочинок і культуру, освіту) від 4% до 1% сукупних витрат.

Свої потреби домогосподарства задовольняли за рахунок ресурсів, які надходили з різних джерел. Середньомісячні сукупні ресурси одного пересічного домогосподарства у I півріччі 2010р. склали 3258 грн. У середньому на одного члена домогосподарства сукупні ресурси становили відповідно 1258 грн., у місті – 1346 грн. та в селі – 1070 грн.

Частка грошових доходів у структурі сукупних ресурсів домогосподарств, порівняно з січнем–червнем 2009р., збільшилася на 2 відсоткових пункти і становила 90%. У міських домогосподарствах вона збільшилася на 3 відсоткових пункти і становила 93%, а у сільських – майже не змінилася і становила 81%. Більше половини сукупних ресурсів домогосподарств склали доходи від зайнятості, частка яких порівняно з I півріччям 2009р. збільшилася на 2 відсоткових пункти, в основному за рахунок збільшення з 46% до 48% частки оплати праці. Пенсії, стипендії та соціальні допомоги (включаючи готівкові та безготівкові пільги та субсидії) становили більше чверті сукупних ресурсів пересічного домогосподарства, доходи від особистого підсобного господарства та від самозаготівель – 8%. Частка допомог від родичів та інших осіб (грошова допомога та грошова оцінка допомоги продовольчими товарами) склала 6%.

У домогосподарствах із середньодушовими загальними доходами нижче прожиткового мінімуму чверть ресурсів формувалася за рахунок пенсій, стипендій та соціальних допомог, наданих готівкою. Доходи від особистого підсобного господарства та від самозаготівель становили 13% їх ресурсів.

Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника по Полтавській області за 2009 рік становила 1733 грн., що у 2,3 рази перевищує законодавчо встановлені державні соціальні стандарти: рівень мінімальної заробітної плати та прожитковий мінімум для працездатних осіб (744 грн.). Порівняно з 2008 роком розмір заробітної плати збільшився в середньому на 4,4%. Середньомісячна заробітна плата Полтавської області складає майже 91 % від середньої по Україні та серед 27 регіонів займає 17 місце. Рівень заробітної плати у 2009 році в середньому по Україні становив 1906 грн. В області залишається значною диференціація рівня оплати праці серед видів економічної діяльності та у розрізі міст і районів. Середній розмір оплати праці в усіх містах та районах був вищим за прожитковий мінімум для працездатної особи, разом з тим лише в 5 з них заробітна плата перевищила середню по області: у містах Комсомольську – 2440 грн., Кременчуці – 1960 грн., Полтаві – 1905 грн. та Новосанжарському – 1903 грн. і Гребінківському – 1818 грн. районах. Найнижчий рівень заробітної плати, який не перевищував 66 % від середнього по економіці області, спостерігався у Чорнухинському районі.

Сукупні витрати в середньому на місяць у розрахунку на одне домогосподарство Полтавської області становило 2171 грн. у 2008 році. У структурі сукупних витрат найбільшу питому вагу становлять споживчі сукупні витрати – 88%, з них: продукти харчування – 55%, комунальні послуги – 9,4%, одяг – 4,6%, транспортні витрати – 3,6% [5].

Частка домогосподарств, які мають у своєму складі дітей у віці до 18 років, за січень-листопад 2010 рік залишилася на рівні попереднього року та становить 38%. Умови та рівень життя домогосподарств з дітьми значною мірою залежать від кількості дорослих осіб у їх складі. Більше половини домогосподарств з дітьми мають у своєму складі двох дорослих осіб, третина – трьох і більше дорослих осіб. Одну дорослу особу мають у своєму складі 11% домогосподарств з дітьми (12% міських та 7% сільських). Двох і більше дітей виховують 16% таких домогосподарств. Частка домогосподарств з дітьми, які складаються лише з дітей та непрацюючих пенсіонерів, становить 1,7% від загальної кількості домогосподарств з дітьми.

Рівень життя та соціально-економічні умови домогосподарства залежать не тільки від наявності та кількості дітей, працюючих осіб, осіб непрацездатного віку, але й від освітнього рівня осіб, які входять до його складу. Порівняння рівня освіти міського та сільського населення свідчить, що серед мешканців міст, особливо великих, частки осіб з повною, базовою та неповною вищою освітою, як і раніше, значно вищі ніж серед сільських жителів.

Повну вищу освіту мають 23% населення у віці 22 роки і старші, (у великих містах – третина, у малих – 21%, на селі – кожний десятий). Значний вплив на рівень життя домогосподарств має наявність особистих підсобних господарств. За даними опитування Українського інституту соціальних досліджень ім. О.Яременка, на кінець 2009 р. своє матеріальне становище населення України оцінює досить низько. Лише 4,4% опитаних вважають, що

отримують дохід вищий, ніж в середньому по Україні. Більшість опитаних оцінює своє матеріальне становище як середнє (46%) або нижче середнього (32%), а 18% опитаних вважають свій дохід низький.

Земельні ділянки мають у своєму користуванні більше половини домогосподарств, у містах – 36%, на селі – майже всі домогосподарства. Худобу, птицю і бджіл утримують 30% домогосподарств, у містах – 9%, на селі – 77% домогосподарств.

Одними з основних характеристик умов життя домогосподарств є забезпеченість житлом і рівень його благоустрою. Переважна більшість домогосподарств України у 2010 році мають окреме житло (окрему квартиру або індивідуальний будинок) (93%). Разом з тим 3% домогосподарств все ще мешкають у комунальних квартирах та гуртожитках. Суттєва частка домогосподарств забезпечена житловою площею недостатньою мірою. Житлова площа 42% домогосподарств нижче санітарної норми 13,65 м² на одну особу, у великих містах – майже кожного другого, у малих – 39%, у сільській місцевості – кожного третього домогосподарства [6].

Отже, в Україні спостерігається подальше розшарування населення за рівнем майнового забезпечення, а зростання доходів населення і перевага їх над витратами не тільки не спричиняє зменшенню диференціації, а й дещо поглиблює її. Такі тенденції спричинені збільшенням розриву між основною масою населення з низькими доходами та рештою найбільш забезпеченого населення.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження свідчать, що перебудова економічних відносин в Україні призвела до зниження рівня життя переважної частини населення, зменшення його платоспроможності, зростання безробіття, розшарування суспільства за рівнем доходів. Така нерівномірність створює передумови для соціальної напруги у суспільстві, і тим самим уповільнює ринкові перетворення. Основною причиною низького рівня життя населення в Україні є: відсутність оплачуваної роботи для частини працездатного населення, низька оплата праці працюючим громадянам, існування певних диспропорцій в заробітній платі, важкі умови праці тощо.

В якості основних напрямів поліпшення життєвого рівня сільських мешканців (з урахуванням результатів оцінювання рівня життя селян) визначено наступні: 1) забезпечення подальшого розвитку сільгоспвиробництва шляхом відродження виробничих підрозділів агропідприємств, включення дрібнотоварних виробників до системи держзакупівлі, налагодження матеріально-технічного обслуговування фермерських і особистих селянських господарств, становлення сільської кредитної кооперації; 2) розширення економічної активності селян та підприємництва на селі шляхом запровадження податкових пільг і преференцій за місцем функціонування; 3) збільшення кількості та поліпшення якості послуг на селі шляхом підвищення доступності базової освіти, охоплення селян виїзним медобслуговуванням, відновлення регулярної диспансеризації дітей та профілактичних оглядів селян, удосконалення форм виїзного обслуговування селян у найвіддаленіших селах.

Література

- 1.Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 2.За даними соціологічного опитування Українського центру економічних та політичних досліджень ім. О. Розумкова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/socpolls.php?cat_id=163
- 3.Дані вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України Держкостату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 4.Всеукраїнське опитування громадської думки Київського міжнародного інституту соціології: „Відчуття наслідків економічної кризи населення України”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Kiis.com.ua/txt/doc/29042009/pr.doc>.
5. Статистичний щорічник Полтавської області за 2009 р. / за ред. Т.Л.Бугайченко. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2010. – 416с.
- 6.Моніторинг громадської думки дорослого населення України, що проводилося Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/monitoring>

УДК: 65.011.47.003.12

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІКО-АНАЛІТИЧОЇ РОБОТИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Егорова О.В., к.е.н, доцент,

Собакар В.В., асистент,

Полтавська державна аграрна академія

Розглядаються методичні аспекти аналізу ефективності діяльності аналітичних служб. Наводяться результати дослідження ресурсного потенціалу служб економічного аналізу в аграрних підприємствах Полтавської області.

The methodical aspects of the value of analytic services efficiency are investigated. The results of research of economic analysis services resources in agrarian enterprises in the Poltava region are introduced.

Постановка проблеми. Ефективність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання значною мірою визначається результатами роботи його служби економічного аналізу. Загальновідомо, що термін “ефективність” походить від латинського “efficeve”, яке означає приносити користь; похідне від нього “effectus” – результат. Ці поняття безпосередньо пов'язані з результатами праці економіко-аналітичних працівників, адже мета аналізу - вивчення наслідків діяльності, визначення впливу факторів і виявлення резервів та заходів, спрямованих на підвищення ефективності та стабільності роботи підприємств. Проте методика об'єктивної оцінки ефективності дія-